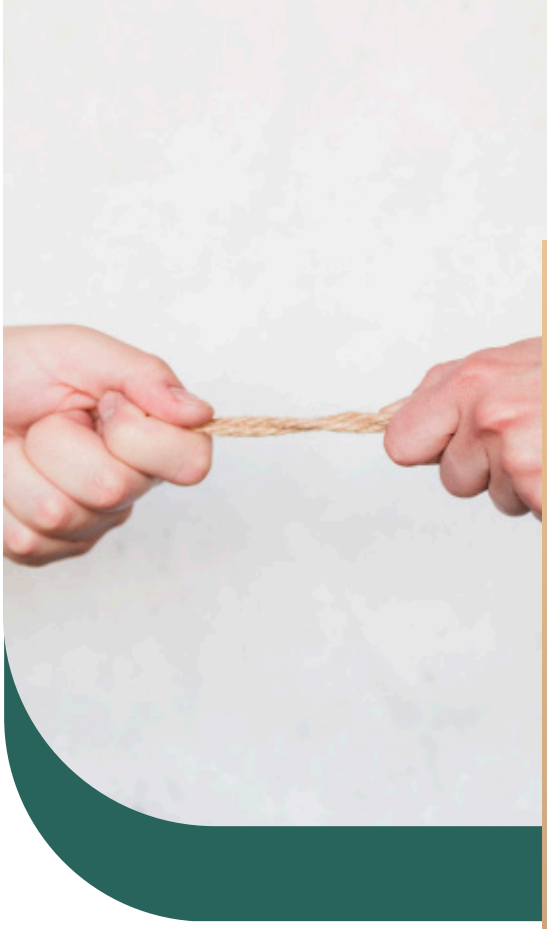

טעמו וראו

טעימה מתורתו של הרבי

ויחי

<<

אפליה בין אחים וכיבוד אב

יוסף מביא את שני בניו – מנשה ואפרים – להתברך מיעקב לפני מותו. יעקב מפתיע ושם את ידו הימנית על אפרים הצעיר, ואת ידו השמאלית על מנשה המבוגר. יוסף מזנק ומבקש מאביו לתקן את הטעות ולשים את יד ימינו על ראש הבכור. מה הקפיץ את יוסף? מה יקרה אם הבכור יקבל את הברכה ביד שמאל? מדוע זה הציק לו כל כך?

שיחה על אפליה בין אחים ועל כיבוד אב שהביאו את יוסף לנשוך שפתיים במשך 17 שנה!

תוכן העניינים

חלק ראשון | מדוע להסיר את הברכה?.....3

נקרא את המקורות אודות ברכת יעקב לשני בני יוסף וכיצד יעקב שם את ידו הימנית על אפרים – הצעיר, ועל התעקשות יוסף להסיר את ידו הימנית מעל בנו הצעיר. נלמד את השאלה של הרבי בשיחה – מדוע התעקש יוסף להסיר את יד ימינו של יעקב מראשו של אפרים?

חלק שני | מניעת קנאה ומריבה.....5

נחזור עשרות שנים אחורה ונקרא את המקורות אודות הזמן בו יעקב מפלה בין יוסף ושאר האחים, אפליה שגורמת לשנאת האחים כלפיו ולאסון חמור – מכירת יוסף. נמשיך ללמוד את השיחה בה הרבי מסביר כיצד יוסף למד לקח מתוצאות אפלייתו שלו, וניסה למנוע את האפליה אצל בניו. בעקבות הסיפור של יוסף, נלמד את הגמרא המזהירה אותנו שלא להפלות בין הבנים.

חלק שלישי | מדוע יעקב לא למד לקח?.....7

נקרא את המדרש בו מובא שיוסף לא סיפר מעולם ליעקב אביו שהאחים מכרוהו לעבד. מסיבה זו לא הרבה לבקר את אביו בגושן, כדי שלא ייווצר מצב בו הוא יצטרך לדבר על כך. נלמד את הרמב"ם שמסביר שלשון הרע היא אמירת דבר שלילי שקרה באמת. נמשיך בלימוד השיחה ושאלת הרבי, "מדוע יעקב לא למד לקח?" ואת הביאור – יוסף מעולם לא סיפר לו על מכירתו כעבד, משום שלא רצה לצערו. הוא לא רצה לספר לשון הרע על אָחיו, ולכן יעקב לא היה מודע להשלכות החמורות של האפליה של יוסף.

נקרא את המדרש אותו מצטט הרבי בשיחה, שיעקב בכל מקרה היה יורד למצרים, וירידת יוסף למצרים קודם לכן, סיבבה שירידת יעקב תהיה בדרך כבוד.

נסיים עם סיפור מהרבי, אשר כיוסף הצדיק, התאמץ למנוע מאמו צער כאשר בנה ר' ישראל ארי' לייב נפטר.

חלק ראשון: מדוע להסיר את הברכה?

מקור 1

חומש בראשית, פרק מ"ח

יעקב חולה ומתכונן למותו. יוסף מגיע לבקרו ומביא עמו את שני בניו, מנשה ואפרים, כדי לקבל את ברכתו. יעקב מְשַׂכֵּל את ידיו ושם את יד ימינו על ראש הצעיר – אפרים. יוסף מבקש מאביו להסיר את יד ימין מהצעיר ולשימה על מנשה הבכור.

א. וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרָיִם: ב. וַיַּגֵּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל־הַמִּטָּה:

ח. וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי־אֵלֶּה: ט. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו בָּנַי הֵם אֲשֶׁר־נָתַן־לִי אֱלֹהִים בָּזֶה וַיֹּאמַר קָחֶם־נָא אֵלַי וַאֲבָרְכֵם: י. וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֹּקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת וַיַּגֵּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשַּׁק לָהֶם וַיְחַבֵּק לָהֶם:

יג. וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אֶפְרַיִם בִּימִינוֹ מִשְּׂמֹאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה בִשְׂמֹאלוֹ מִימִין יִשְׂרָאֵל וַיַּגֵּשׁ אֵלָיו:

רש"י על הפסוק:

את אפרים בימינו משמאל ישראל. הַבָּא לִקְרַאת חֲבֵרוֹ, יְמִינוֹ כְּנֶגֶד שְׂמֹאל חֲבֵרוֹ, וְכֵיוָן שֶׁהוּא הַבְּכוֹר, מְיֻמָּן לִבְרָכָה:

**יד. וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצָּעִיר וְאֶת־שְׂמֹאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שִׂכֵּל אֶת־יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר: טו. וַיְבָרֶךְ אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמַר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אַבְרָהָם וְיִצְחָק הָאֱלֹהִים הָרֹעֶה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: טז. הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ אֶת־הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: יז. וַיַּרְא יוֹסֵף כִּי־יָשִׁית אָבִיו יַד־יְמִינוֹ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמֹךְ יַד־אָבִיו לְהָסִיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה: יח. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן אָבִי כִּי־זֶה הַבְּכֹר שִׂים יְמִינְךָ עַל־רֹאשׁוֹ: יט. וַיְמָאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי גַּם־הוּא יִהְיֶה־לְּעָם וְגַם־הוּא יִגְדָּל וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטֹן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ וְזַרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא־הַגּוֹיִם:

חלק ראשון של השיחה

מדוע מתעקש יוסף להסיר את יד ימינו של יעקב מעל ראשו של אפרים?

שואל הרבי: העובדה שיוסף רוצה שמנשה בנו הבכור יקבל ברכה חשובה יותר, מובנת. אך לאחר שיעקב מניח את יד ימינו על אפרים, מדוע מתעקש יוסף להסיר אותה מאפרים? מה כל כך חמור בזה?

ויובן בהקדים הביאור בהשתדלותו של יוסף בשביל מנשה - "שלשה דברים שעשה יוסף בשביל מנשה שהיה מבקש לגדלו על אפרים אחיו":

בשלמא מה שרצה בתחילה להקדים את מנשה, שלכן, "ויקח יוסף את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל" - הרי זה מפני שה"בכור מיומן לברכה"[1]:

אמנם, לאחרי שראה יוסף שיעקב "שיכל את ידיו", "את ימינו . . על ראש אפרים . . ואת שמאלו על ראש מנשה", וכך בירכם - אינו מובן: הייתכן ש"ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה", באומרו "לא כן אבי, כי זה הבכור, שים ימינך על ראשו", כיצד משתדל אב להסיר ברכה מבנו?! ואם מפני טובתו של מנשה הבכור - היה לו לבקש מיעקב שיתן למנשה ברכה נוספת, אבל לא להסיר את הברכה שניתנה כבר לאפרים?!

1) פרש"י ויחי שם, יג.

חלק שני: מניעת קנאה ומריבה

מקור 2

חומש בראשית, פרק ל"ז

יעקב אוהב את יוסף יותר מכל בניו ותופר עבורו כתונת פסים מיוחדת. אפליה זו מעוררת את קנאת ושנאת האחים ליוסף.

ג. וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים: ד. וַיִּרְאוּ
אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם: ה. וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף
חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ: ו. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
חָלָמְתִּי: ז. וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה
תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוִין לַאֲלֻמָּתִי: ח. וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־
מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל־חֲלֹמֹתָיו וְעַל־דְּבָרָיו: ט. וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם
אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר
כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: י. וַיְסַפֵּר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אֶחָיו וַיִּגְעַר־בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם
הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה: יא. וַיְקַנְאוּ־בוֹ אֶחָיו
וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר:

מקור 3

חומש בראשית, פרק ל"ז

השנאה גדלה והולכת וגורמת לאסון חמור – האחים מוכרים את אחיהם יוסף לעבד.

יח. וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק וּבְטֶרֶם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ: יט. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־
אָחִיו הִנֵּה בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה בָּא: כ. וְעַתָּה לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ בְּאַחַד הַבֹּרוֹת וְאָמַרְנוּ
חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו:

כו. וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו מַה־בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת־אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ: כז. לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ
לַיִּשְׁמְעֵאלִים וְיָדֵנוּ אַל־תְּהִי־בוֹ כִּי־אָחִינוּ בְשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו: כח. וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים
מִדְיָנִים סֹחֲרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים
כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיְמָה:

חלק שני של השיחה

יוסף חוה על בשרו את תוצאות האפליה של אח צעיר...

הרבי מסביר: יוסף, אשר חווה על בשרו את תוצאות האפליה, רוצה למנוע את אותו אסון מבניו. זו הסיבה שהוא כה מוטרד שבנו הצעיר יופלה לטובה. יוסף רצה בטובתו ובטובת המשפחה.

והביאור בזה: יוסף ידע מה עלול לקרות מהנהגה כזו שמקדימים את הצעיר לבכור - שהרי ראה מה קרה לו כשיעקב אביו הראה לו חיבה יתירה משאר בניו בעשותו לו כתונת פסים, שבגלל זה נתקנאו בו אחיו כו', עד שנמכר לעבד במצרים!

ולכן, כאשר יוסף ראה את הנהגתו של יעקב שמקדים את אפרים למנשה - השתדל בכל כוחו לבטל את הדבר, כדי שלא יארע דבר בלתי רצוי על-דרך מה שאירע לו. ובלשון חז"ל[2]: "לעולם אַל יְשַׁנֶּה אדם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים, שהרי בשביל משקל שני סלעים מילת לכתונת פסים שעשה יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". ...

מקור 4

תלמוד, מסכת שבת, דף י' עמוד ב'

הגמרא במסכת שבת לומדת מסיפור זה שלא להפלות בין הבנים, ומדגישה, שהתוצאה מכך לא הסתכמה רק במכירת יוסף, אלא גרמה לכך שעם ישראל כולו ירד למצרים.

וְאָמַר רָבָא בַּר מַחְסֵיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: לְעוֹלָם אַל יְשַׁנֶּה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים - שלא יפלה אותו לטובה. שֶׁבִּשְׁבִיל מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים מִילַּת שֶׁנָּתַן יַעֲקֹב לְיוֹסֵף - כשעשה לו כתונת פסים. יוֹתֵר מִשְּׁאָר בָּנָיו, נִתְקַנְּאוּ בּוֹ אֶחָיו וְנִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם:

ההוראה ברורה: אסור להפלות בין האחים בשום אופן. האפליה תגרום נזק למשפחה כולה, ובמיוחד לילד המופלה עצמו. ההורים אמורים להעניק אהבה שווה לכל הילדים.

2) שבת י, ב. מגילה טז, רע"ב.

חלק שלישי: מדוע יעקב לא למד לקח?

מקור 5

מדרש פסיקתא רבתי פרק ג'

שואל המדרש: שבחו של יוסף הוא טוב ליבו וכיבוד אביו. מדוע אם כן היה צריך שיודיעו לו שיעקב חולה? האם הוא לא ביקר אותו כל יום? מתרץ המדרש: יוסף לא ביקר את אביו לעתים קרובות, משום שחשש שיעקב ישאל אותו מה קרה בינו לבין אחיו. הוא לא רצה לבשר לו שהאחים מכרו אותו לעבד.

כיון שהרגישו ביעקב שחולה, באו והודיעו ליוסף. והרי כל שבחו של יוסף שהיה מפליג על כבוד אביו, ולא נכנס אצלו בכל שעה? שאילולי שבאו אחרים ואמרו לו אביו חולה לא היה יודע?

אלא להודיעך צדקו, שלא רצה להתייחד עם אביו, שלא יאמר לו היאך עשו בך אחיך ומקללם.. אמר יוסף: אני יודע צדקו של אבא כל דבריו גזירות הן. אמר ללבן: עם אשר תמצא את אלקיך לא יחיה ומתה אמי, ואני בא לומר שיקללם? יקללם ונמצאתי מחריב את כל העולם! שלא נברא העולם אלא בשביל השבטים. לפיכך לא היה הולך אצל אביו בכל שעה:

מקור 6

משנה תורה, הלכות דעות, פרק ז, הלכה ב'

הרמב"ם מסביר שאמירת שקר על אדם אחר אינה לשון הרע, אלא "מוציא שם רע". לשון הרע היא אמירת דברי גנאי אמיתיים.

יֵשׁ עָוֹן גָּדוֹל מִזֶּה עַד מְאֹד וְהוּא בִּכְלַל לָאו זֶה וְהוּא לָשׁוֹן הָרַע. וְהוּא הַמְסַפֵּר בִּגְנוּת חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמֵר אֱמֶת. אֲבָל הָאוֹמֵר שֶׁקֶר נִקְרָא מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבֵרוֹ. אֲבָל בַּעַל לָשׁוֹן הָרַע זֶה שֶׁיּוֹשֵׁב וְאוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ עָשָׂה פְּלוֹנִי וְכָךְ וְכָךְ הָיוּ אֲבוֹתָיו וְכָךְ וְכָךְ שָׁמַעְתִּי עָלָיו וְאָמַר דְּבָרִים שֶׁל גְּנַאי. עַל זֶה אָמַר הַכָּתוּב "יַכְרֵת ה' כָּל שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת:

חלק שלישי של השיחה

יוסף לא סיפר ליעקב אף פעם את סיפור המכירה.

עד יום מותו לא ידע יעקב מסיפור מכירת יוסף. יוסף נשך את שפתיו ולא סיפר דבר במשך 17 שנה, כדי שלא לצער את אביו. מבחינת יעקב, האפליה הייתה סיפור הצלחה. הוא חיבב את בנו יוסף – וה׳ סיבב את המאורעות כך שיהפוך למשנה למלך מצרים.

מה-שאין-כן יעקב - שלא ידע מכל המאורע שבניו מכרו את יוסף למצרים בגלל הקנאה כו׳, שהרי בוודאי לא סיפרו לו על כך, וגם יוסף - בוודאי לא סיפר "לשון הרע" על אחיו [גם בדבר אמת, שזהו החילוק שבין "מוציא שם רע" - סיפור דבר שאינו אמת, ל"לשון הרע" - סיפור דבר אמת[3]], לא ראה כל חיסרון בהקדמת אפרים למנשה (בראותו ש"אחיו הקטן יגדל ממנו"), ואדרבה: כך נהג יעקב בנוגע לבניו - שהקדים את יוסף לפני ראובן הבכור, והתוצאה בפועל - שיוסף נעשה "משנה למלך", "מושל בכל ארץ מצרים"[4], ובזה ראה יעקב את קיום החלום ד"השמש גו׳ ואחד-עשר כוכבים משתחווים לי"[5]. ואפילו בנוגע לירידה למצרים - הרי עצם הירידה למצרים היתה דבר הכרחי, כפי שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, ועל-ידי ירידתו של יוסף - היתה הירידה למצרים (לא בשלשלאות של ברזל, כי אם) באופן של כבוד[6]!

אמנם, מכיוון שיוסף לא היה יכול לומר ליעקב את טעמו האמיתי על סירובו להקדים את אפרים למנשה, שהרי בוודאי לא היה מספר לשון הרע (כנזכר לעיל) - לכן לא אמר אלא "כי זה הבכור, שים ימינך על ראשו".

משיחת ש"פ צו שבת הגדול, רשימת השומעים בלתי מוגה.
תו"מ התשמ"ה ח"ג ע׳ 1642.

3) רמב"ם הל׳ דעות פ"ז ה"ב. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"י.
4) ויגש שם, כו.
5) וישב לז, ט.
6) ראה ב"ר פפ"ו, ב.

מקור 7

בראשית רבה, פרק פ"ו ב'

המדרש מביא דוגמה מפרה שרוצים להוציאה לשחיטה והיא מסרבת ללכת. מה העצה לכך? לוקחים את בנה לפניה והיא כבר הולכת אחריו. הנמשל הוא: יעקב היה ראוי לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, ועקב חמלת הקב"ה עליו, הוריד לשם קודם את בנו יוסף, כדי שיעקב ירד מרצונו למצרים. ולכן, יעקב שלא היה מודע למכירת יוסף על ידי אחיו, חשב שירידת יוסף למצרים היתה חסד ה' עם יעקב ומשפחתו שירדו למצרים בכבוד.

רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן אָמַר, לְפָרָה שֶׁהָיוּ מוֹשְׁכִין אוֹתָהּ לְמַקּוּלִין וְלֹא הָיְתָה נִמְשֶׁכֶת, מֶה עָשׂוּ לָהּ, מָשְׁכוּ אֶת בְּנָהּ לְפָנֶיהָ וְהָיְתָה מְהַלֶּכֶת אַחֲרָיו עַל כָּרְחָהּ שֶׁלֹּא בְטוֹבָתָהּ. כָּךְ הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ רָאוּי לֵירֵד לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת וּבְקוֹלָרִין, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּנִי בְּכוֹרִי וַאֲנִי מוֹרִידוֹ בְּבִזָּיוֹן, וְאִם לִתֵּן בְּלִבּוֹ שֶׁל פַּרְעֹה אֵינִי מוֹרִידוֹ פּוּמְבִּי, אֶלָּא הֲרֵינִי מוֹשֵׁךְ אֶת בְּנוֹ לְפָנָיו, וְהוּא יוֹרֵד אַחֲרָיו עַל כָּרְחוֹ שֶׁלֹּא בְטוֹבָתוֹ, וְהוֹרִיד אֶת הַשְּׁכִינָה לְמִצְרַיִם עִמּוֹ.

משיחה זו אנו למדים הוראה נפלאה: כמה יש להשתדל שלא לצער את ההורים.

יוסף עבר טראומה קשה. שנים רבות לאחר מכן, הוא סוף סוף מתראה עם אביו האהוב. מה יותר טבעי מאשר לספר לו מה קרה ומה הוא עבר? אך יוסף ידע גם ידע, איזה צער ייגרם ליעקב כאשר ישמע את הסיפור האמיתי – עשרת בניו מכרו את אחיהם לעבד, ועוד שיקרו לאביהם שנטרף. כדי למנוע את הצער הזה, יוסף נושך את שפתיו במשך 17 שנה ולא מספר מילה, עד כדי כך, שהוא ממעט לבקר את אביו, כדי שלא ייווצר מצב שהוא יוכרח לספר זאת.

סיפור

תולדות לוי יצחק, עמ' 409. "כפר חב"ד", גיליון 1141

נסיים עם סיפור מהרבי:

כאשר אחיו של הרבי, הרה"ח ר' ישראל ארי' לייב ע"ה נפטר, עשה הרבי כל שביכולתו שאמו לא תדע מכך, מפני שחשש שאולי לא תוכל לעמוד בצער הזה. סיפור זה מדגיש את הנקודה האמורה – המאמץ שילדים צריכים לעשות כדי למנוע צער מהוריהם.

למנוע צער מאמו

בי"ג באייר תשי"ב נפטר אחיו של הרבי, הרב ישראל אריה לייב ע"ה, בליורפול שבאנגליה, והוא בדמי ימיו. הרבי חשש כי החדשות הרעות על פטירת הבן, יכריעו את אימו, שמצב בריאותה היה חלוש, ויביאו חלילה לפטירתה, ולכן פעל רבות על מנת להסתיר את העובדה המצערת מאימו הרבנית חנה.

תחבולות ההסתרה בימי השבעה

מספר ר' בערל יוניק: בימי ה'שבעה' עצמם הרבי הלך בכל יום לבקר את אימו, כמנהגו מדי יום. לפני כן הרבי אמר לי שהוא חושש שאימו תבחין בכך שהוא אינו נועל נעליים רגילות [בגלל האבלות, הרבי נעל נעלי בד עם סוליות לבנות]. לכן הבאתי צבע שחור וצבעתי במברשת את החלק הלבן שבסוליות הנעליים כדי שהן ייראו כנעליים רגילות.

לגבי הביקור היומי, הרבי ביקש ממני [ביום הראשון מימי ה'שבעה'] שכעבור דקה או שתיים מבואו לבית הרבנית, אתקשר לרבנית בטלפון וכך הוא יוכל לומר לה שהוא לא רוצה להפריע לשיחת הטלפון וללכת מיד בחזרה ל-770 [בגלל האבלות, הרבי לא היה יכול לשבת ולהתנהג כרגיל והיה חשש שהרבנית תרגיש בזה]. בדיוק בשעה המתואמת מראש, התקשרתי אל הרבנית חנה. הרבי הרים את השפופרת ואמר לאימו הרבנית: מישהו רוצה לשוחח איתך בטלפון, איני רוצה להפריע לשיחה. והוסיף ואמר: רייד געזונטערהייט [דברי לבריאות], לילה טוב, והלך מיד.

כן המצאתי תחבולות שונות, כאשר מידי ערב החלפתי כיוון, והעיקר שהרבי לא ייאלץ לשהות בביתה זמן רב, דבר שהיה מגביר את החשש שתבחין בכך שהוא נוהג במנהגי אבלות.

הרבי דאג שלא ישלחו לאמו מכתבים מאנגליה

דבר נוסף שהרבי דאג לוודא הוא שאף אחד מאנגליה לא ישלח לאימו הרבנית מכתב שבו יסופר על פטירת בנה. הרבי סיפר לי שהוא הסדיר את העניין והודיע לאחד

האברכים באנגליה שיעמוד על המשמר בתחום זה. ליתר ביטחון, ביקש ממני הרבי שאעקוב אחרי כל המכתבים שיגיעו לבית אימו ואתן לו אותם לפני שיגיעו לידה. לשם כך היה עלי להשיג מפתח של תיבת הדואר של הרבנית. ביצעתי בעצמי באופן ידני את מלאכת השכפול.

מאז במשך שלושה חודשים ברציפות הייתי לוקח את כל המכתבים שהגיעו לרבנית ומביא אותם לרבי. הרבי היה עובר עליהם, הייתי מחזיר את המכתבים לתיבת הדואר, וב"ה כשהרבנית פתחה את המכתבים, היא לא הבחינה בכך שמישהו פתח את המכתבים לפניה ולא חשדה בשום דבר.

הרבי כותב מכתבים לאמו בשם אחיו

חלפו מספר חודשים. יום אחד אמרה לי הרבנית בצער:

"איני יודעת מה קרה לבני לייבל. הוא לא כתב לי כבר זמן רב ויש לי הרבה עגמת נפש מזה". היא הוסיפה אז: "לשאול את בני [הרבי] - איני רוצה, יש לו מספיק דאגות מלבד זה. ובכלל משתדלת אני לספר לו רק דברים משמחים".

סיפרתי על כך לרבנית חיה מושקא. כעבור ימים אחדים מסר לי הרבי מכתב על מנת שאשים אותו בתיבת הדואר של אימו.

כשביקרתי אחר כך אצל הרבנית, היא סיפרה לי בשמחה: "לאחר זמן רב, קיבלתי מכתב מבני לייבל, וגם כלתי ונכדתי כתבו כמה מילים". התברר שהרבי דאג שקודם כל הכלה והנכדה יכתבו מכתב. בין היתר כתבו שהבן - ר' ישראל אריה לייב - עסוק מאד בלימודיו ומשום כך לא כתב לה עד כה. המכתב הזה נשלח מאנגליה לכתובת כלשהי בניו יורק, ואז הועבר המכתב לידי הרבי והוא הוסיף בו כמה שורות בכתב יד זהה לזה של אחיו... החליפו מעטפה והדביקו עליה בול שהגיע מלונדון. אחר כך, כשהרבי הגיע לבקר אצל אימו, היא הראתה גם לו את המכתב הזה בשמחה רבה...

ימים אחדים לפני חג השבועות, היסב הרבי את תשומת ליבי כי כדאי לדאוג לארגן מברק בשם אחיו ומשפחתו, לכבוד החג.

כנראה שכך היה נוהג ר' אריה לייב לשלוח לאימו לפני כל חג מברק. ומשום כך נדרש מברק כזה כדי שלא יעורר העדר מברק את תשומת לבה שמא אירע משהו...

"לא ידעתי כיצד אפשר 'לזייף' מברק" - מספר ר' בערל - "והרבנית חיה מושקא אמרה לי שאגש למזכירות ואביא לה איזשהו מברק שהתקבל באותו יום והיא כבר תראה לי מה לעשות. הבאתי לה מברק והרבנית לקחה קומקום, הרתיחה בו מים, ואחר כך

הראתה לי כיצד להיעזר באדים כדי להדביק את המעטפה כך שלא ירגישו שמישהו פתח אותה, וכשסיימתי כתב המזכיר ר' שלום מענדל סימפסון את הנוסח, ובו ביום מסרנו את ה'מברק' לרבנית חנה.

"מעולם לא אמרתי דבר שאיננו אמיתי" התבטאה הרבנית באותה הזדמנות, "וכעת אני צריכה לעשות זאת", אמרה ונאנחה.

על התעסקותי בכל זה אמר לי הרבי (כמדומני, בתום שנת האבלות על אחיו): "הוטל עליך לבצע עניינים שעל פי שולחן ערוך אינם מתאימים, יהי רצון שבכך תצא ידי חובה"...

כך המשכנו מדי ערב חג עד הסתלקותה בשבת תשכ"ה, בהתאם לרצונם של הרבי והרבנית חיה מושקא שדאגו לוודא שלא תגיע לרבנית הבשורה על פטירת בנה